

Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О.В. Мартякової. – Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. – С. 564-569.

3. Раєвська О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвська. – Харків, 2006. – 496 с.

4. Alvarez, S., Barney, J.B. (2007). Discovery and creation: alternative theories of entrepreneurial action. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 1 (1-2), 11-26.

5. Cruz-González, J., López-Sáez, P., Navas-López, J.E., & Delgado-Verde, M. (2015). Open search strategies and firm performance: The different moderating role of technological environmental dynamism. *Technovation*, 35, 32-45.

Науковий керівник - Олійник Т. Г. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Патика Н. І., докторка економічних наук, професорка, завідувачка відділу соціально-економічного розвитку сільських територій, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Станом на 23 вересня 2022 р. 326 (22,2%) територіальних громад з дев'яти областей розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні). Це територіальні громади Дніпропетровської (10 громад з 86 (або 11,6%)), Донецької (66 громад з 66 (100%)), Запорізької (56 громад з 67 (83,6%)), Луганської (37 громад з 37 (100%)), Миколаївської (26 громад з 52 (50,0%)), Харківської (56 громада з 56 (100,0%)), Херсонської (49 громад з 49 (100%)), Сумської (22 громади з 51 (43,1%)) і Чернігівської (4 громад з 57 (7,0%)) областей. З цих 326 громад, що перебувають у тимчасовій окупації, орієнтовно 270 – сільські територіальні громади [1]. На цих територіях, як раніше на територіях Київської, Сумської, Чернігівської областей, які перебували в тимчасовій окупації, зоні проведення воєнних (бойових) дій і були звільнені в березні – на початку квітня,

відбувається руйнація сільської поселенської мережі. У переважній частині сіл, які знаходилися або знаходяться в зоні активних бойових дій зруйновані частково, а подекуди й повністю виробнича інфраструктура, житловий фонд, не діють житлово-комунальні підприємства, інженерне забезпечення в незадовільному стані. Як наслідок, практично повністю втрачена привабливість проживання сільського населення та можливість реалізації прав на зайнятість.

Рівень зайнятості сільського населення й в довоєнний період показував стійку негативну тенденцію (рис.), зокрема за останні 20 років він знизився на 9,2 в. п. з 55,9% у 2002 р. до 46,7% у 2021 р. А якщо взяти до уваги максимальне значення рівня зайнятості сільського населення у 63,5% у 2013 р. – то таке зниження становить 16,8 в. п.

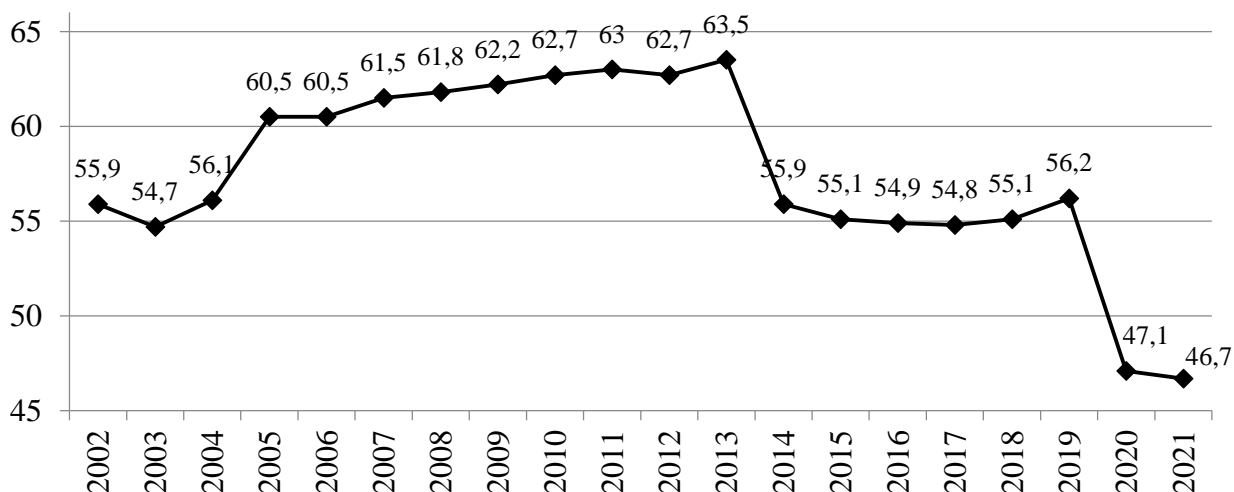

Рис. Рівень зайнятості сільського населення України за період 2002-2021 рр., %

Джерело: Складено автором за даними Державної служби статистики України [2]

Зрозуміло, що під час російсько-української війни ситуація значно погіршилася. Відсутність офіційних статистичних даних не дає можливості оцінити фактичний рівень зайнятості, проте згідно експертних оцінок його зниження є суттєвим, а в окремих регіонах і катастрофічним. Навіть не зважаючи на заходи Кабінету Міністрів України, інших центральних й регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування, переважно

дерегуляційного змісту, що були прийняті й реалізовані в умовах воєнного стану функціонування економіки в цілому та її аграрного сектору, зокрема.

Так, на період дії воєнного стану в Україні були введені часткові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачені статтями 43 (права на працю) і 44 (права на страйк) Конституції України. Призупинено дію окремих статей Кодексу законів України про працю щодо святкових і неробочих днів та скорочення тривалості роботи напередодні таких днів. Окремим рішенням уряду [3] затверджено Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Компенсація надається у розмірі 6500 грн щомісяця на особу, за яку роботодавцем сплачуються ЄСВ. Загальна тривалість надання компенсації витрат не може перевищувати двох місяців з дня працевлаштування особи. Важливою умовою є спершу працевлаштування працівника, а потім отримання статусу внутрішньо переміщеної особи.

Низка дерегуляційних заходів у відносинах між роботодавцями і найманими працівниками особливо важливі для аграрних компаній, оскільки початок воєнних дій припав на період проведення весняно-польових робіт. Експертним середовищем визнається, що значна кількість військово зобов'язаних водіїв автотранспортних засобів і механізаторів була мобілізована до лав ЗСУ через несвоєчасне оформлення керівниками аграрних компаній броні на ці категорії працівників.

З метою сприяння розвитку бізнесу, обов'язкового створенню нових робочих місць та підприємств, підтримки сільськогосподарських товаровиробників на умовах співфінансування в умовах воєнного стану розпорядженнями уряду від 21 червня 2022 р. № 532 [4] та від 24 червня № 531 [5] започатковано вісім програм безповоротної грантової підтримки малого й середнього бізнесу для створення ними нових робочих місць, із них три в аграрному секторі. Мінекономіки України має виділити 16 млрд грн. за новою бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу». Це безповоротні кошти на придбання обладнання для переробки

сільськогосподарської продукції; часткову компенсацію вартості теплиць площею до 2 га; гранти на закладку нових фруктових садів і ягідників.

Але цього наразі не достатньо. З урахуванням впливу воєнних дій на соціально-трудові відносини в сільській місцевості необхідно вже зараз розробляти нові або корегувати вже напрацьовані стратегічні пріоритети щодо мінімізації деструктивних наслідків екстремальних подій і наповнювати конкретними заходами та ресурсами людиноцентричні, територіально-орієнтовані державні й місцеві програми соціально-економічного розвитку сільських ОТГ. Це стосується і зміни структури зайнятості в сільській місцевості за видами економічної діяльності. Основним критерієм їх ефективності має стати відновлення розвитку та розбудова сільських населених пунктів, сільських громад і територій, збереження існуючих і створення нових робочих місць кваліфікованої праці з гідною оплатою, збільшення джерел доходів сільських домогосподарств та соціальна захищеність сільського населення. Таким чином концептуальна модель формування соціуму на селі та збереження людності в поселенській мережі у воєнний і післявоєнний періоди відносно мирного довоєнного часу вимагає суттєвого корегування.

Список використаних джерел

1. Перелік територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), станом на 23 вересня 2022 року. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/field/docs/perelik_dodatok_do_nakazu_23_veresnya.pdf

2. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами. Статистична інформація за різні роки. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gr/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm

3. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: постанова Кабінету

Міністрів України від 20.03.2022 № 331. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

4. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання державної підтримки підприємствам переробної промисловості, стартапам в Україні та проведення експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в ІТ»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 531-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2022-%D1%80#Text>.

5. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання грантів з метою створення або розвитку бізнесу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року №532-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2022-%D1%80#Text>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Погоріла М.В., магістр

Миколаївський національний аграрний університет

Фермерство являє собою форму підприємництва громадян України, які виявили бажання переважно особистою працею виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, переробляти і реалізовувати її. Виникнення і розвиток фермерських господарств є закономірним результатом процесу приватизації колективної власності.

Взагалі, фермерські господарства належать до дрібнотоварних виробників продукції. Основною метою їх діяльності є забезпечення власних потреб у сільськогосподарській продукції і продовольстві та продаж надлишків такої продукції. На таких принципах формувалися фермерські господарства в незалежній Україні на початку дев'яностих років минулого століття. За існуючий період їх розвитку цілі та завдання їх діяльності змінювалися. Наразі